

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM.

DR. PHIL., PRÆST.

FEMTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1869—71.

Fra Reformationstiden.

Kirkehistoriske Smaabidrag.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

I.

Reformationens Modstandere i Helsingør.

Naar ikke Historien aflagde Vidnesbyrd om det modsatte, skulde man paa Forhaand antage, at Helsingør maatte være en af de første Byer, hvor den evangeliske Lære kunde vinde Fodfæste, thi her var et livligt Handelsrøre, og mange fremmede kom hertil, saa at ny Tanker og Anskuelser let kunde vinde Indgang. Men det er vel muligt, at Stadens Borgere vare mere optagne af de materielle end af de aandelige Interesser, og derfor paa det religiøse Omraade helst vilde blive ved det gamle og tilvante. Desuden havde Katholicismen netop i Helsingør nogle af sine mest begavede og fremragende Repræsentanter hertillands, hvis Indflydelse nødvendig maatte danne et Bulværk mod de ny Tankers Indtrængen. Til disse maa fremforalt regnes den bekjendte Lektor Povl Helgesen (Paulus Eliæ), der jo udgik fra Karmeliterklostret i Helsingør og vistnok ogsaa oftere vendte tilbage dertil¹⁾, samt Prioren i samme Kloster, Dr. theol. Anders Christiensen, en af Katholicismens

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 298—300.

bedste Mænd, og endelig Sognepræsten Mester Anders Jepsen. Om de to sidste skulle vi her meddele nogle Efterretninger.

Anders Christiensen var en Jyde af Fødsel og indtraadte i sin Ungdom i Karmeliterordenen. Sikkerlig har han studeret udenlands; men det første visse, vi vide om ham, er, at han i Foraaret 1497 var Lærer ved Københavns Universitet, da han deltog i Rektorvalget, og ved den Lejlighed kaldes »Lector Andreas Christierni, Ord. Carmelit., S. Theol. Baccalaureus» ¹⁾. I Aaret 1499 afgik han med Biskop Jens Andersen fra Odense og Mester Anders Glob som den danske Konges Sendebud til den russiske Czar, som havde begjæret Kong Hans's Datter Elisabeth tilægte for sin Søn ²⁾. Den 20 December 1507 forekommer han som »Forstander for Vor Frue Kloster i Helsingør» ³⁾, og til denne By og dens Karmeliterkloster var han siden knyttet i en lang Aarrække. Han nævnes som Doktor i Theologien og Magister Artium, vistnok Vidnesbyrd om hans Dygtighed som Videnskabsmand. Et sikrere Bevis for hans Sands for Videnskaberne end det, som disse Titler afgive, er dog den Iver, han udfoldede, for at Saxes Historie kunde blive udgivet og derved reddet fra Undergang. Han tilbød endog med egen Haand at afskrive dette omfangsrige Værk til Brug for M. Christiern Pedersen, der længe forgjæves havde anstrængt sig for at faa en Afskrift, som han kunde lægge til Grund for den Udgave, han agtede at foranstalte. Da det imidlertid ad anden Vej lykkedes at opdrive en Codex, behøvede Chr. Pedersen ikke at modtage D. Anders Christiernsens opofrende Tibud, men han undlod ikke med fortjent Berømmelse at omtale det i det Brev af 14 Marts 1514 til Biskop Lage Urne, hvormed han ledsagede sin parisiske Udgave af Saxe ⁴⁾. Heri nævnes

¹⁾ Thura, *Infantia et pueritia Acad. Hafn.* p. 22.

²⁾ *Scr. Rer. Dan.* II, 561.

³⁾ Thorkellin, *Diplomatarium.* I, 324.

⁴⁾ I det omtalte Brev til Lage Urne ytrer Chr. Pedersen. »Parrhisiis

D. Anders Christiensen som Doktor og Professor i Theologien, og i et Dokument fra 1518 finde vi ham ligeledes betegnet som »Sacrae Theologiae Professor«¹⁾. Vi have dog ellers ingen visse Efterretninger om, at han i disse Aar har haft Ansættelse ved Universitetet, noget som heller ikke synes ret foreneligt med den Stilling, som han ved denne Tid indtog i Karmeliterordenen. Chr. Pedersen omtaler ham nemlig 1514 som Ordenens Provincialprior eller Formand for alle Karmeliterklostre i Provindsen Dania. Denne Stilling har han vistnok ogsaa indtaget i det følgende Aar, da han paa sin Ordens Vegne havde en Strid med den bekendte Provst Hans Hansen i Tofte i Fyn angaaende den Helligaands Kapel og Hospital i Assens. Striden afgjordes ved K. Christiern II's Mægling den 6 Februar 1515 paa Kallundborg Slot, saaledes at D. Anders med hans Ordensbrødre skulde med det første udlevere Provsten alle Helligaandshospitalets Klenodier, dets Monstranser, Kalke, Diske, Messerede, Korkapper, Orgel, Klokker, Helgenlevninger og Relikvieregjemmer. Kun de nøgne Bygninger fik Ordenen Lov til at beholde; men denne Indrømmelse maatte kjøbes med Forpligtelsen til at opføre et nyt Hospital paa den

agens bonisque literis operam nauans proprio impendio tabellarium bis misi, qui exemplum fidele quantuis emptum ad me referret. Qua via cum nihil perficerem, ipse illius ergo patriam repetii, bibliothecas omnes visi et reuolui, nec tamen Saxonem blattis, tinels, situ et puluere obsitum eruere potui: tam obstinato animo eius possessores eum occluserant: vnus omnium et is religione et doctrina insignis, Sacrae theologiae doctor ac professor eximius Magister noster Andreas Christierni, natione Jutus, professione Carmelita, et prouinciæ Daniæ ordinis intemeratæ virginis ac Christi matris Mariæ de monte Carmelo prior dignissimus, conatus meos miseranti respexit oculo, qui cum nullo ære redimendum videret exemplar, potius se id manibus suis transscripturum obtulit, quam tantum totius Daniæ lumen amplius delitescere sineret. Habui tamen tantæ dignitatis rationem, nec conditionem accepi, sperans faciliorem alicunde tandem emersurum«.

¹⁾ Aarsberetn. fra Gehejmarkivet. III. Till. S. 22.

Plads, Provsten anviste ¹⁾. I det herom udfærdigede Dokument kaldes D. Anders »Prior udi Vor Frue Kloster af Karmeliterorden i Helsingør«. Hans Optræden paa hele Ordenens Vegne gjør det dog sandsynligt, at han tillige har været Provincialprior. I ethvert Tilfælde skyldes det sikkert ham, at »Vor Frue Brødre« eller Karmeliterne i Helsingør i Aaret 1516 erhvervede kongelig Tilladelse til at oprette et Hospital paa deres Klosters Grund sammesteds, Gud og Jomfru Marie til Ære og »fattige, syge udlændiske Skibsmænd og Skibsfolk til Ro, Lise, Hjælp og Trøst«, og dertil at »bede og oppebære gode Menneskers Gaver og Almisse« ²⁾. Ligeledes kan det med største Sandsynlighed antages, at Æren for Oprettelsen af det bekjendte Karmeliterkollegium i Kjøbenhavn fornemmelig tilkommer D. Anders Christiensen. Vi skulle ikke her gaa nærmere ind paa dette Kollegiums Historie, men kun bemærke, at den 12 December 1517 udstedte »Broder Anders Christiensen, Prior provincialis af Jomfru Marie Orden i Danmark, som kaldes de monte Carmeli, og alle Piores locales af samme Orden i Danmark« deres Gjenbrev ved Overtagelsen af S. Jørgens Kapel og Hospital ved Kjøbenhavn, som Kong Christiern havde overladt Ordenen mod Forpligtelse til blandt andet at stifte et Kollegium i Kjøbenhavn, hvori Klosterbrødrene kunde studere, og til at underholde en Doktor eller Bakkalavr i Theologien, som kunde holde Forelæsninger ved Universitetet ³⁾. Skjønt D. Anders paa denne Tid vistnok havde sin Bolig i Helsingør, var der dog en anden Prior i det derværende Kloster. Vi have nemlig et Brev, udstedt den 20 Januar 1518 af Br. Anders Christiensen, Karmeliterordenens Prior provincialis, Br. Antonius Franchesøn, Prior, og menige Konventsbrødre af Vor

¹⁾ Saml. til Fyens Hist. og Topographi. I, 232—3.

²⁾ Aarsberetn. fra Gehejmearkivet. III. Till. S. 25.

³⁾ Kjøbenhavns Kirker og Klostre i Middelald. S. 291—3, samt Till. S. 162—3.

Frue Kloster i Helsingør, hvorved de udlejede en samme Kloster tilhørende øde Jord til en Borger der i Byen¹⁾. Paa lignende Maade forekomme de to nævnte Mænd ved Siden ad hinanden i et Mageskifte, de paa det helsingørske Klosters Vegne den 24 Januar 1519 sluttede med S. Peders Kirkes Sognepræst og Værger i Kjøbenhavn. Men i Biskop Lage Urnes Stadfæstelse af samme Mageskifte, udstedt den 20 Marts 1519, omtales alene »renlivet Mand Doktor Anders, Prior conventus Carmelitarum oppidi Helsingørensia«, som den, der havde sluttet Mageskiftet²⁾. Maaske er det at antage, at Prioren Antonius Fanchesen i Mellemtiden er død eller er bleven forflyttet, og at D. Anders Christiensen paany har overtaget Prioratet for Klostret i Helsingør. Den øverste Styrelse af Karmeliterordenen i Danmark har han dog vistnok fremdeles beholdt, da han den 3 April 1519 førte Forsædet ved Ordenens Provincialcapitel i Landskrone, hvor der bestemtes, at Povl Helgesen skulde være Forstander for det nystiftede Kollegium i Kjøbenhavn, hvorhos de Klosterbrødre udvalgtes, som skulde studere der³⁾. — I Beretningen om denne Forhandling kalder den skibyske Krønike D. Anders Christiensen Karmeliterordenens »Magister provincialis«, hvilket dog vel ikke betegner nogen anden Stilling end den, som ellers benævnes »Prior provincialis«. Iøvrigt vide vi ikke med Vished, naar D. Anders overgav Styrelsen af Ordenens Anliggender i andre Hænder. Kun dette er bekjendt, at han i et utrykt Dokument, udstedt S. Annæ Dag 1526, blot kalder sig Prior i Jomfru Mariæ Kloster i Helsingør⁴⁾, og at Lektor Povl Helgesen i Aarene 1527—30 forekommer som Karmeliter-

1) Aarsberetn. fra Gehejmearkivet. III, Till. S. 22.

2) Kjøbenhavns Kirker og Klostre, Tillæget S. 164—6.

3) Script. Rer. Dan. II, 568.

4) Dette Dokument findes ifølge Meddelelse af Adjunkt Helse i en Kopibog over Helsingør Hospitals Breve, der gjemmes i Viborg Stiftsarkiv.

ordenens Prior provincialis¹⁾. D. Anders Christensen vedblev dog fremdeles at have sin Virkekreds i Helsingør.

I November 1536 fik nemlig »D. Anders med alle Karmeliter i Helsingør« et Kongebrev, som neppe har været dem meget behageligt, men som vi forøvrigt lige-saalidt kjende Indholdet af som af et samtidigt »Brev til Guardianen og menige Munke og Konvents-Brødre i Graabrødre Kloster i Helsingør«²⁾. Saa meget vise dog de korte Notitser, vi have om disse Breve, at de paagældende Klostre dengang endnu vare til, medens Sortebrødre (S. Nicolai) Kloster i Helsingør den 14 Maj samme Aar var blevet skjænket til Byen til fri Ejendom, dog med den Betingelse, at man deraf skulde »gjøre og stifte et Hospital og Sygehus til syge Menneskers Opholdelse«³⁾. At Karmeliterklostret bestod med D. Anders i Spidsen, stadfæstes ogsaa ved følgende Kancellioptegnelse, der er af en lidt senere Datum end det ovenomtalte Brev: »Cornelius Hansen skal have en Forskrift til Doktor Anders udi Karmeliterkloster udi Helsingør, saa at (∴: eftersom) han haver berettet for Kgl. Maj., at fordi han haver overgivet (∴: forladt) samme Klosterlevned og Regel, da holder forskrevne Doktor hannem hans Gods fore, som han selver haver sig forhvervet og hannem tilhører. Thi beder Kgl. Maj. hannem (∴: D. Anders), at han lader hannem følge samme hans eget Gods, som hannem selver tilhører, efterdi han intet begjærendes er af hans (∴: D. Anderses) eller forskrevne Klosters«⁴⁾. Det var jo langt fra det første Frafald af Karmeliterbrødre, som D. Anders Christiensen oplevede — thi blandt denne Ordens Mænd havde den evangeliske

1) Engelstoft, Paulus Eliæ, Nyt hist. Tidsskr. II, 90.

2) Danske Mag. 3 R. VI, 78. Da et Brev, der i Registranten er anført lidt foran de nævnte, er fra Novbr. 1536 (se Kbhvns Kirker og Klostre, S. 169), antager jeg, at ogsaa Brevene til Helsingør ere fra denne Tid.

3) Aarsberetn. fra Gehejmearkivet. III. Till. S. 30—1. Hofman, Fund. VII, 74—5.

4) Danske Mag. 3 R. VI, 104.

Lære jo fundet nogle af sine nidkjæreste Forkyndere, som Peder Laurensen, Frants Vormordsen og andre — men han søgte dog, som man ser, at gjøre saadanne Vejen saa besværlig som mulig, skjønt der kun var lidet at udrette for ham. Man maa jo næsten undre sig over, at hans Kloster endnu bestod, vistnok som den sidste Rest af Karmeliterordenen hertillands. Ventelig har den Anseelse, Prioeren personlig nød, bidraget væsentlig til at støtte det. Endnu den 20 September 1537 udlejede »Broder Anders Christiensen, Prior i Vor Frue Kloster i Helsingør, og menige Konventsbrødre der sammesteds« en Klostret tilhørende Gaard der i Byen¹⁾. Skjønt han rimeligvis dengang har været i en høj Alder, levede han dog formodentlig endnu et Par Aar. Thi først den 10 Maj 1541 blev det da vistnok omtrent øde Vor Frue Klosters Skjæbne afgjort, idet det af Kongen blev henlagt til Byens Hospital²⁾. Lyskander nævner D. Anders Christiensen som historisk Forfatter³⁾. Det er neppe ganske rigtigt. Men saa meget er dog vist, at han har forsynet Christiern Pedersen med adskillige ret værdifulde Efterretninger, som denne har indført i sin »Danske Krønike«, deriblandt noget om Karmeliterordenens Skjæbne her i Landet, af hvilket vi her skulle afskrive et lille Stykke, der er af særlig Interesse — ogsaa til Karakteristik af den Mand, der var Chr. Pedersens Hjemmel.

Der fortælles da saaledes: »Der man skrev fjorten hundrede paa det tredivte, da stiftede Kong Erik Vor Frue Kloster i Helsingør, og paa samme Tid var tre Klostere under den Provincial og deres ypperste Formand, som da var i Sachsen, af Vor Frue Orden, og blev saa fremdeles under hannem, til man skrev 1472; da finge de deres egen

1) Aarsberetn. fra Gehejmearkivet, IV, Tillæg S. 10—11.

2) Hofman, Fundationer. VII, 75—6. I Hofmans Overskrift staar, at S. Marie eller Vor Frue Kloster var det samme som Graabrødre Kloster; men det er en Fejltagelse.

3) Lyskanders Levned og Bog og om Danske Skribenter. S. 171. 193.

Formand her i Riget hos dennem selv, og det kom dennem meget til Gavn og Nytte; thi tilforn da sendte de tydske Munke, som her var i disse Klosterne, alt deres Guld og Pendinge og andre Klenodier til Tydskland, som de kunde mest komme afsted, til deres Formænd og Klosterne, disse fattige Klosterne til stor Skade, som her var i Riget, og sagde indbyrdes mellem dennem selver og særdeles for deres udkaarne gode Venner, tydske og andre Kjøbmænd: »Skollen wir der Denen kerken unde closter buen, dat skall er suluen up dat leste ruen«. Det lode de oppaa kjende, som var i Landskrone Kloster; thi en Ridder, som hed Hr. Andres af Tyvtoft, gav en dejlig udskaaren Tavle med mange skønne forgyldte Billeder, blandt hvilke der var to store Billeder midt i Tavlen, som var S. Erik Konges af Sverig, i hvilket der var samme S. Eriks Arm, og det andet var S. Henriks, Bisps og Martyrs, Billede af Aabo, hvilket hans hellige Hoved var udi. Strax de havde fanget samme Tavle, da sendte de hende til Danzig til et deres Kloster af samme Orden. Den saa Doktor Andres Christensøn af Helsingør, den Tid Kong Hans havde sendt hennem og Hr. Jens Andersen, som nu er Biskop i Fyn, til Kongen af Rusland. Han saa siden det Brev i Landskrone Kloster, som er skrevet paa Pergament og lød paa samme Tavle, med hvad Vilkaar og Forord samme Ridder gav den Tavle til Landskrone Kloster¹⁾. — Jeg tænker, at man faar det Indtryk af denne Meddelelse, at Doktor Anders har været en god dansk Mand. Dog nok om ham. Vi vende os nu til »Mester Anders af Helsingør«, en ikke mindre udholdende Forfægter af Papismen.

I Aaret 1513 forekommer Anders Jepsen som Sognepræst i Helsingør ved S. Olai Kirke, idet han udlejede

¹⁾ Chr. Pedersens Danske Skrifter, V, 486—7. Her staar »screffuen paa pennem«, hvilket jo er meningsløst; sikkert skal der læses: screffuen paa permen (o: Pergament). Saa vis er jeg paa denne Konjekturs Rigtighed, at jeg har tilladt mig at optage den ovenfor i Texten.

en til Præsteembedet hørende Gaard¹⁾. Om han dengang har været i Embedet i kortere eller længere Tid, maa vi lade henstaa uafgjort. Det næste, vi erfare om ham, indeholdes i følgende hidtil utrykte Kongebrev²⁾.

Mester Anders Sogneprest wdi Helsingør

fleck eet breff saa liudindes, att fore then store skade oc forderffue, som riigens fiender gjorde wore kiere wnder-sotte wdi Hellsingør, oc serdelis prestegaarden, som the affbrende ther sammestedtz, oc ther fore formaar handt icke samme prestegaardt opp att bygge, wden handt maa sellge nogett aff iorden, som ligger till for^{no} prestegaardt, tha effther then leylichhedt haffue wy nw aff wor synderlig gunst oc naade wntt oc tilladett, oc nw mett thette wortt obne breff vnde oc tillade, att for^{no} mester Anders, sogneprest till wor sogne kircke Hellsingør, maa oc schall sellge, skiøde oc affhende till ewindelig eye fra for^{no} prestegaardt oc till wor borgere Hans Fynboe ther samme stedtz oc hans høsfrwue oc theris arffwinge een iordt liggendes søndenn op till for^{no} prestegaardt, som er wdi lenge y øster oc wester xxxv selandtz allne oc wdi synn breede xxxij allne wedt then østre eendne, oc xxxij allne wedt then westre eende, oc xxxvj allne wdi syn lenge emodt prestegaarden, paa thet att for^{no} prestegaardt maa igien opbyggis for^{no} mester Anders oc hans efterkommere till nytte oc gaffn. Cum clausulis consuetis et inhibicione solita. Giffuit paa wortt slott Krogen mandagen effter Bartholomei apostoli dag aar etc. mdxxvi.

Dominus Rex per se.

¹⁾ Aarsberetning fra Gehejmearkivet. III, Tillæg S. 22. At denne Anders Jepsen er den samme som den senere forekommende, under Navnet Mester Anders bekjendte Sognepræst i Helsingør, anser jeg for højst rimeligt. I Brevet af 1513, som han selv udstedte, kunde han naturligvis ikke nævne sig med Mestertitelen. Han maa da altsaa adskilles fra Hr. Anders Ibsen, den sidste Abbed i Æbelholt Kloster, der paa sine gamle Dage gav sig i Helsingør Kloster (Hofman, Foundationer. VII, 78—80).

²⁾ Registre over alle Lande, Nr. 2, Fol. 315.

I Aaret 1530 begyndte Reformationen at melde sig i Helsingør, men Mester Anders havde et saa godt Fodfæste, at Forsøget mislykkedes. Herom heretter Hvitfeld under det nævnte Aar: »Til Helsingør var forskreven en Karmelit-Broder, som der begyndte at prædike den lutherske Lærdom; hannem vilde Borgerskabet intet have; de saavel som Bisp Rønnoy intercederede hos Kong Frederik og hos Hr. Johan Rantzov, som da var forlent med Krogen (nu kaldet Kronborg), at de maatte beholde deres gamle Præst, som var ustraffelig; og tillagde de den anden adskillige Beskyldninger, særdeles udi fordum Tid at have krænket et Kvindfolk«¹⁾. Videre Efterretninger savnes, saavidt vides; men saa meget er sikkert, at Mester Anders indtil videre forblev uforstyrret paa sin Plads. I November 1536 udgik der et Kongebrev »til Mester Anders med alle andre Messepræster i Helsingør«²⁾. Uheldigvis er selve Brevet tabt: men det er dog ikke vanskeligt at gjette sig til Indholdet, som ventelig er gaaet ud paa at forbyde den katholske Messetjeneste. Da Mester Anders imidlertid neppe var meget tilbøjelig til at opgive denne, og han sagtens ogsaa har haft en Del Meningsfæller i Byen, saa har det vistnok kostet en haard Kamp, inden det gamle afløstes af det ny. Men uheldigvis savnes nærmere Efterretninger; kun saa meget se vi temmelig tydelig, at Pontoppidan har Ret, naar han omtaler Helsingør som den By her i Landet, der med størst Bestandighed hang ved Papismen³⁾. Paa samme Tid M. Anders og Messepræsterne fik det ovenomtalte Brev, beskikkede Kongen en ny Sognepræst i Helsingør, som man ser af følgende korte Notiits i »Registre over alle Lande«:

Her Mogens Hansen

fick presentatz paa Helsingør Sogne kiercke iuxta tenorem generalem presentationum, et reformatione futura

1) Hvitfeld, Danmarks Riges Krønike, S. 1336.

2) Danske Mag. 3 R. VI, 78.

3) Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. II, 899.

salua. Datum die, anno et loco vt supra (o: 5te feria post Martini 1536).

Relator Magister Andreas, regiæ maiestatis concionator.

Om denne Hr. Mogens Hansen, der altsaa med Føje kan anses for Helsingørs første evangeliske Sognepræst, savne vi forøvrigt nærmere Efterretninger. Saameget er vist, at han ikke længe forblev i denne Virksomhed — maaske fordi Modstanden blev ham for haard. Han afløstes nemlig allerede 1538 af Hr. Peder Samsing, en efter samtidiges Dom meget duelig Præst¹⁾. Men dennes Stilling har i Begyndelsen neppe været behagelig, da den gamle Præst Mester Anders endnu havde mange Venner. At der dog ogsaa har været et evangelisk Parti i Helsingør, synes at fremgaa af et Sagn, J. L. Wolf har opbevaret. Han fortæller nemlig: »Udi Helsingørs danske Kirke er hørt om Natten, der den lutherske Reformats var sket, ligesom af et Barn sjunget: »Nu er os Gud miskundelig, Ps. 67^a 2). Hvorledes nu end dette forholder sig, saa er det dog vist, at Mester Anders i flere Aar fortsatte sin Modstand. Han var en velstuderet Mand — Lyskander tillægger ham et Skrift: In passionem Christi 3) — og da man i Aarene 1543—44 ved Religionssamtaler søgte at overbevise de Kanniker og Klostermænd, som endnu holdt fast ved Papismens Lærdomme, om deres Vildfarelse og at bringe dem til Tavshed, var han ogsaa en af dem, som Peder Palladius (i December 1543) særlig fremhævede blandt den evangeliske Læres haardnakkede Modstandere, og som derfor med det første skulde tages under Behandling⁴⁾. Er

1) At Peder Samsing blev Sognepræst til Helsingør 1538, fremgaa af hans Gravskrift, der findes aftrykt i *Marmora Danica* I, 130—1 (kun med den Trykfejl, at der i 4de Linie staar dicere for discere). Rasmus Lætus roser ham som en af hin Tids dygtigste Præster. Han omtales i *Danske Mag.* 3 R. I, 61.

2) Wolf, *Encomion Regni Danicæ*, S. 520.

3) *Lyskanders Levned og Bog om danske Skribenter*, S. 189.

4) Se mit Skrift: *Mester Jørgen Jensen Sadolin*, S. 139.

det sket, har det dog ikke baaret megen Frugt, siden Kongen Aaret efter udstedte »Stevning over Mester Anders, som var Sognepræst i Helsingør«, samtidig med at han gav »Hr. Peder Samsing, Prædikant og Sognepræst i Helsingør, Protectorium in meliore forma¹⁾. Rigtignok besidde vi nu kun disse Titler paa Brevene, men vi kunne dog deraf ganske godt skjønne, hvorledes Stillingen har været; den gamle Præst maatte stevnes til at staa til Rette for sin Adfærd, medens den ny maatte sikres i sin Virksomhed ved et Beskyttelsesbrev i en mere betryggende Form end den, et ældre Brev af lignende Art, som han tidligere havde faaet, indeholdt. — Dermed standse Efterretningerne om Mester Anders i Helsingør. Da han paa denne Tid alt maa have været en gammel Mand, er han ventelig død ikke længe efter.

II.

Mester Henrik Gerkens i Børglum.

Efterat Hans Tavsens ved sin mægtige evangeliske Prædiken havde vakt en stærk kirkelig Bevægelse i Viborg, og da den reformatoriske Strømning ogsaa sporedes paa mange andre Steder i Nørrejylland, bestemte de jyske Bisper, i Følelsen af deres egen aandelige Armod, sig til at søge Hjælp udenlands, og det er almindelig bekjendt, hvorledes de den 10 Maj 1527 fra Viborg skrev til de ansete papistiske Theologer Johan Eck og Johan Coclæus for at bevæge dem til at komme her ind til Landet, i den Hensigt at de ved Skrift og Tale skulde bekjæmpe de forhadte lutherske Pædikanter²⁾. Bispernes Sendebud, der som det

1) Danske Mag. 4 R. 1, 38. Her er dog Peder Samsings Navn urigtig blevet til Sampson.

2) Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. II, 808—16.